

τουναντίο μάλιστα με τὴν πιὸ ψεύτικη καὶ τὴν πιὸ στραβὴ ἀντίληψιν ποὺ μπορεῖτε νὰ φανταστεῖτε σὲναν ἄνθρωπον τῶν γραμμάτων. Ἐπειτα ὁ Στεφάνου με τὴν μεγάλη, κλήθαι, ἐπιθυμία κάποιου καλοῦ, ἀλλὰ καὶ με ἐλάχιστη θέλησιν καθὼς ὕστερα φάνηκε· καὶ τώρα ὁ Πετράκης ἄλλος γέρος αὐτὸς ποὺ μπορεῖ ἂν θέλετε νὰ εἶναι λαμπρὸς γιὰ τὸ διοικητικὸ μέρος τοῦ θεάτρου, μὰ ποὺ δὲ νοιώθει γρῦ ἀπὸ Τέχνην καὶ ἀπὸ Σκηνή. Πῶς εἴτανε λοιπὸν δυνατόν ἀναγκαστικῶς ἄνθρωποι ν' ἀναλάβουν ἕναν ἀγῶνα σὰν τὴν ἐξεργασίαν καὶ μόρφωσιν τοῦ κοινῶς σὲ σημεῖον νὰ μπορεῖ νὰ ξεχωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς Τέχνης ἀπ' τὴν ψευτιά; Καὶ πῶς μπορούσαν ἄκομα τέτοιοι ἄνθρωποι ν' ἀκολουθήσουν ὁρισμένη μέθοδον καὶ νὰ χαράζουν σύστημα, ποὺ θὰ χρειάζεσθαι γιὰ μιὰ τέτοια τεχνικὴ μόρφωσιν; Κ' ἐδῶ ἴσως φωλιάζει ἡ αἰτία τῆς οἰχτρᾶς ἀποτυχίας. Σὲ ἀκατάλληλα, σὲ ἀσυβίβαστα ἔργα ποὺ διάλεξαν καὶ ποὺ ζακολουθῶντες νὰ διαλέγουν. Ἐτσι κατορθώσανε νὰ φτάσουν στὸ πέμπτον χρόνον με τὴν ἴδιαν πάντ' ἀκαταστασίαν καὶ ἀτσαλωσύνῃν στὸ πρόγραμμα. Μιὰ δόση κλασικισμοῦ κκοδομένη σ' ἀχώνεφτα χάπια καὶ ἀνακατωμένη μ' ἄνοστες γαλλικὲς φάρσες μαζὶ μ' ἐστεμμένες νεοελληνικὲς τραγωδίαι μεγάλων προσώπων, πρέσβιδων, δικαστῶν, βουλευτῶν, νὰ τὸ αἰῶνι· μοτίβο τοῦ Βασιλικῶ. Καὶ κάπου κάπου ἔργα μεγάλων νεωτέρων ποιητῶν κκοποιημένα, ἀψυχολόγητα σχεδὸν πάντοτε, καὶ σεβρισιμένα ὅπως ὅπως στὸ κοινὸ ἔτσι γιὰ ρεζιλίαν, γιὰ ποικιλίαν. Τὰ ἴδια καὶ φέτο. Βλέπουμε δυὸ τρία ἔργα τοῦ Σαίξπηρ κκομεταφρασμένα ἀπὸ Βικελήδες καὶ Δαμιράληδες σὲ μιὰν ἄκαμπτη καθαρῶς ποὺ οἱ θεατὲς βέβαια θὰ τὰ βαρεθῶντες καὶ θὰ ρωτοῦνται ἀναμεταξύ τους ἂν ἀληθινὰ ὁ Σαίξπηρ τὰ ἔγραψε, ὅπως πολλὲς φορὲς ὡς τώρα ἔγινε. Ὑστερα ἔχουμε τὶς αἰώνιες φάρσες τὶς ἄνοστες καὶ χοντροκομμένες, με παραγοιμίσματα τῶν Ρωμιῶν μεταφραστῶν, ἕνα εἶδος ἀντράκτ γιὰ νὰ ξεκουράζεται τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ φιλοσοφίαν. Ἐνα παλιὸ δρᾶμα τοῦ Γκαίτε λησμονημένο στὴ Γερμανίαν—τὸ «Ἐγγόντ», ἄλλο τοῦ Ἰσπανοῦ Κάλδερων παμπάλαιον καὶ αὐτὸ, ἡ «Ἀντιγόνη» μεταφρασμένη στὴν καθαρῶς ποὺ δυὸ τρεῖς φάρσες τοῦ Γερμανοῦ Schöntun, ἕνα δρᾶμα τοῦ Αὐστριακοῦ Haim καὶ κάτι ἄλλες ποικιλίες. Λησμονήσαμε τὸ σπουδαιότερον, «τὴ Βουλιαγμένη καμπάναν», τὸ ποιητικὸν ἀριστοῦργημα τοῦ Hauermann ποὺ αὐτὸ καὶ μόνο φτάνει νὰ δείξῃ τὸ ἀμέ-

θοδον, τὸ ἄτσαλον καὶ τὸ ἀστοιχείωτον τῆς δουλειᾶς τοῦ Βασιλικῶ. Δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ κατηγορήσῃ πάντοτε τοὺς ἀνακατευσμένους (δὲ βρίσκω ἄλλη λέξιν γιὰ νὰ βαρτίσω τοὺς διαφορῶς διευθύνοντας) στὸ Βασιλικὸν ὅτι δὲ διαλέγουν ἔργα «μεγάλα καὶ ὑψηλά»· μπορεῖ ὅμως πάντοτε νὰ τοὺς κατηγορήσῃ ὅτι καθεὶ ποὺ διαλέγουν—καὶ αὐτὸ τονίζω—τὸ διαλέγουν χωρὶς σκοπὸν, χωρὶς ἰδέαν, χωρὶς τίποτα μελόμενον στὴ σκέψιν τοὺς. Φτιάδουν πρόγραμμα παίρνοντας λίγ' ἀπὸ δῶ λίγ' ἀπὸ κεῖ καὶ δὲν κάνουν τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ φτιάδουν ἕνα ξερὸ, σχολαστικὸν, ἄτονον καὶ ἀσύστατον πρόγραμμα. Αὐτὸ τὸ δείχνει ὁλοφάνερῶς ἡ «Βουλιαγμένη καμπάναν» ἕνα ἔργο ποὺ παρασταίνεται στὸ θέατρο ἐξ αἰτίας τῆς ἀλλόκοτης μανίας ποὺ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι νὰ μεταβάλλουν καθεὶ σὲ θέαμα χωρὶς νὰ συλλογιούνται ὅτι ἕνα πρᾶμα ποὺ φαίνεται μεγάλο καὶ ὑψηλὸν ὅταν τὸ βλέπει κανεὶς με τὰ μάτια τῆς φαντασίας καταντᾷ ἀστεῖον καὶ μικρὸν ὅταν τὸ ἀντικρίζει με τὰ πραγματικὰ τοῦ μάτια. Πῶς λοιπὸν ἕνα τέτοιο ἔργο ποὺ ἡ ποιητικὴ τοῦ δυνάμη εἶναι σφιχτὰ ζευγαρωμένη με τὴν βαθεῖαν σκέψιν μπορεῖ νὰ φχαριστήσῃ θεατὲς Ἑλληνικοῦ θεάτρου καὶ φχαριστῶντας αὐτοὺς νὰ τοὺς μορρώσῃ, αὐτὸ πᾶν εἶναι ζήτημα ποὺ μόνο οἱ κύριοι ἀνακατευσμένοι τὸ ξέρουν. Τὸ κοινὸ εἶναι βέβαιον θὰ γελάσῃ γιὰ τὸ ἔργο, καὶ γελῶντας θὰ ρεζιλερτῇ—ἀφοῦ θὰ γελάσῃ μ' ἐν' ἀριστοῦργημα—μὰ γιὰ τὸ ρεζιλίαν αὐτὸ μονάχος ὑπεύθυνος θάναί τὸ Βασιλικὸν. Καὶ με τί δικαίωμα τότε θὰ βγῇ νὰ πῇ ὅτι τὸ κοινὸν δὲν καταλαβαίνει, ἀφοῦ αὐτὸ πρῶτον δὲν καταλαβαίνει τί πρέπει νὰ προσφέρῃ καὶ τί δὲν πρέπει, καὶ ἀφοῦ κανεὶς βαθύτερος καὶ οὐσιαστικώτερος λόγος ἀπ' τὴν ἀπλὴ παρουσίαν ἑνὸς μεγάλου ἔργου δὲν τ' ἀνάγκασε νὰ τὸ διαλέξῃ; Μ' ἂν πρόκειται νὰ παρουσιάσῃ κανεὶς καθεὶ λίγο καὶ λιγάκι μεγάλα ἔργα χωρὶς κανένα σύστημα στὴν παρουσίαν αὐτῇ, τότε ἡ διεύθυνση ἑνὸς θεάτρου εἶναι πολὺ εὐκόλον πρᾶμα καὶ ἐξηγιέται ἀρκετὰ καλὰ πῶς ἀπὸ τμηματάρχης γίνεται κανεὶς γραμματικὸς θεάτρου, καὶ ἀπὸ γενικὸς ἐπιμελητὴς γίνεται πρῶτος ἀνακατευσμένος.

Λένε πῶς ὁ χρόνος τοῦτος εἶναι ὁ τελευταῖος δοκιμαστικός, καὶ ὅτι, ἂν καὶ φέτο πάει κατὰ διόλου ὅπως τᾶλλα χρόνια τότε θὰ κλείσῃ πᾶν ὁριστικῶς. Ἐμεῖς εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θὰ πάῃ καὶ φέτο κατὰ διόλου καὶ τὸ συμβουλεύουμε—με τὸ συμπάθειον καὶ ὅλας—νὰ μὴ δοκιμάζῃ ἄδικα. Μιὰ ποὺ ζα-

κολουθεῖ νὰ παίξῃ τὶς χαριτόβρυτες τραγωδίαι τῶν «ἐστεμμένων ὑψηλογλωσσικῶν» ἔπειτα ἀπ' τὸ περσὺν καὶ τὸ προπέρσυν καὶ τ' ἀντιπροπέρσυν χαντάκωμα καὶ τὴν φριχτὴν ἐρημίαν τῆς σάλας τοῦ, καὶ δὲν ἐννοεῖ ν' ἀλλάξῃ ταχτικῶς στίς μεταφράσεις τῶν ξένων ἔργων, καλὰ θὰ κάνῃ νὰ παραιτηθῇ ἀπ' τὰ τώρα. Ἀς ἀφήσῃ τουλάχιστον ἐλεύθερη τὴν σκηνὴν σὲ τίποτα πιὸ οὐσιαστικόν, πιὸ ἀληθινόν, πιὸ εὐχάριστον τέλος πάντων. Σὲ μιὰ ὅπερα ποὺ λαχταρᾷ ἡ ψυχὴ μας, σὲ μιὰ ὅπερέτα ἐπὶ τέλους. Γιατί ὅχι; Χίλιες φορὲς προτιμώτερον. Ἐτσι καὶ ἡ «Νέκ Σκηνή» ἀφοῦ ἀπελπίστηκε ἀπ' τὴν φουκαριάραν τὴν Τέχνην, ποὺ τῆς ἀπέμεινε μονάχα ζουγραφιστὴ πᾶνω ἀπ' τὴν ὀξώπορταν τοῦ θεάτρου τῆς, τὸρρηξῇ στήν ἐλαφρὰ φιλοσοφίαν καὶ σήκωσιν τὴν ἐλεύθερον παντιέρα μιᾶς καινούριας παιγνιδιάρικας ζωῆς. Στάθηκε ὅμως—καὶ αὐτὸ πρὸς μεγάλην τῆς τιμὴν καὶ δόξαν—ἀξιοπρεπέστερη, ἀντικριώτερη καὶ ἀληθινὴν ξεπεσμένην ἀρχόντισσαν, ἀφοῦ αὐτὴ μονάχα μῦθος στὸ Βασιλικὸν καὶ στίς διαφορὰς καλοκαιρινὰς μπαράγκας εἶχε τὸ θάρος καὶ τὴν δυνάμιν νὰ κλείσῃ κατὰμουτρα τὴν πόρταν τῆς στοὺς τραγελαφικοὺς ποιητάδες τῶν ἀδαφνοστεφῶν τραγωδιῶν, καὶ στοὺς ἀνοητοτάτους κατακτητὰς τῶν πατριωτικῶν ρεζιλιμακῶν.

Α. ΣΙΓΑΝΟΣ

Υ. Γ. Ἐπειδὴ ἡ διεύθυνση τοῦ Βασιλικῶ συχνὰ πυκνὰ λείπει πῶς δὲ ξέρεται πᾶν τί ἔργα νὰ παίξῃ γιὰ νὰ φχαριστήσῃ τὸν κόσμον, θὰ μπορούσε ἴσως κανεὶς ν' ἀναφέρῃ μερικὰ ὀνόματα ἔργων καὶ ποιητῶν ποὺ καὶ κόσμος θὰ τραβοῦσαν καὶ τὸν προσορισμὸν ἑνὸς ἐθνικοῦ θεάτρου θὰ ἐχτελοῦσαν. Ὁ «Νουμάς» ποὺ κυκλοφορεῖ σὲ πριγκηπικόν, νὰ ποῦμε, κύκλον λογίων, ἴσως εἶναι ὁ μόνος ἱκανὸς ν' ἀνοίξῃ τὶς στήλες τοῦ σῆναι τέτοιο ζήτημα. Ἐτσι ἐκεῖνο ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ κατορθώσῃ ἡ διεύθυνση τοῦ θεάτρου μπορεῖ ἀξιολογᾶν νὰ τὸ καταφέρῃ ὁ πολῦτιμος «Νουμάς».

Α. Σ.

Κάποτε ὁ Διογένης ποὺ πήγε στὴν Ὀλυμπίαν καὶ εἶδε μερικοὺς Ροδίτας νέους νὰ εἶναι ντυμένοι πολὺ πλούσια, ἀφοῦ γέλασε, εἶπε: «Ψωροπερηφάνεια εἶναι ἄφρον». Ἐπειτα συναπαντήσαντες Σπαρτιάτας με πρόστυχες καὶ λερωμένους πουκαμίσους εἶπε: «Ἄλλη ψωροπερηφάνεια τοῦτη».

πρῶτον τὴν στήρησιν. Γιατὶ μόνοι ἀφτοὶ σύγκαιρα (14) ὀλπιζοῦν καὶ ἔχουν ὅσα στοχαστοῦντες με τὸ νὰ καὶ σταπιάνουνται γοργὰ ὅσα ἀποφασίσουν (15). Καὶ ὅσα ἀφτὰ με κόπους σ' ὅλα καὶ με κιντύνους αἰώνια βασανίζονται ὅλη τους τὴν ζωὴν, καὶ μόλις χαίρουνται ὅσα ἔχουν με τὸ νὰ θίλουν πάντα, δίχως νὰ νομίζουσιν τίποτα ἄλλο σκόλη παρὰ τὸ νὰ κάνουν ὅτι πρέπει, μάλιστα θαρρῶντας χειρότερη συφορά πτὴν ἄνεργον ἡσυχίαν παρὰ τὴν κουραστικὴν δουλίαν. Ὡστε ἂν τοὺς περιγράφῃς πῶς ἔρθανε στὸν κόσμον με σκοπὸν νὰ μὴν ἡσυχάζουν, οὔτε ἀφτοὶ οὔτε ν' ἀφίνουσιν τοὺς ἄλλους, θὰ μιλήσεις τὴν ἀλήθειαν.

71. Ἐνῶ ὅμως τίτις πολιτεία σὰν ἀφτὴ σὲς εἶναι ἀντιπαράταγμένη, ἐσεῖς, ὦ Ἀχαιοὶ, χάνετε καὶρόν, μῆτε σὲς παεὶ ὁ νοῦς πῶς, ἃ θέλεις νὰ μὴν καταρχτεῖς (16), ἀνάγκη ὀργανισμὸς καλὸς (17) καὶ ἡξάστερη ἀπόφασις πῶς ὅποιος σ' ἄδικήσῃ θὰ πλεωρώσει παρὰ φαντάζεσθαι τὸ ἴδιον κάνει (18) ἃ δὲν

(14) ὁμοίως. Νομίζω ὁμοίως.

(15) ἐπινοήσωσι. Κι' ἐδῶ γράφει νοήσωσι.

(16) ἀρκεῖν=διαρκεῖν.

(17) δίκαια. Δίχως νόημα. Γράφει ἱκανά. Ἡ παλαιολογραφικὴ διαφορὰ ὅχι μεγάλη.

(18) ἀλλ' ἐπὶ τῷ μὴ λυπεῖν τε τοὺς ἄλλους καὶ

σας συντρομῇ παρὰ σὲ δικὰ τους λάθια. Γιατὶ ἂν ἡπεῖς ἀπαντοχὴ δική σας, ἀράνιστε ἴσως καὶ μερικοὺς ὡς τώρα, ἀνέτοιμους με τὴν νῦν τὴν πιστέ-
νθουν.

Κι' ἀφτὰ μὴ νομίσει κανεὶς σας πῶς τὰ λέμε ἀπὸ ἔχτρα· τὰ λέμε ὡς παρὰπνοιν. Γιατὶ με φίλους ποὺ σφάλλουν ὁ ἄνθρωπος παρὰπνοίνεται· δὲν πτοὺς κατηγορεῖ ὅμως ὄχτροὺς ποὺ ἀδικοῦν. 70. Ἐπειτα, ἂν ἄλλος κανεὶς ἔχει δικαίωμα νὰ μαλώσῃ ἡφίλους, ἔχουμε, θαρροῦμε, καὶ ἐμεῖς, ὅτι μάλιστα κιντυνέβουν τόσο μεγάλα σύφορα· σύφορα ποὺ δὲ μὴς φαίνεται πῶς τὰ βλέπετε. Μῆτε φαίνεται λογαριαζάστε ποτέ σας με τί ἄνθρωπος καὶ πόσο καὶ πῶς (8) σ' ὅλα διαφορετικούς σας θὰ γίνῃ ὁ πόλεμος. Ἀφτοὶ ἀλλαγῆς κυνηγοί, καὶ γλήγοροι νὰ στοχαστοῦν (9) καὶ βγάλουν πέρα ἐφτὺς ὅσα ἀποφασίσουν· ἐσὲς ἡ συλλογὴ σας πῶς νὰ σῶστε τὸ ν' ἔχει σας καὶ τίποτα παρέκει (10). Πάλι ὁ Ἀθη-

ναῖος καὶ ὑπερδυνάμει τολμητῆς καὶ ὑπὲρ τ' ἀποφασισμένα κιντυνεφτῆς καὶ μέσα στὰ δεινὰ θαρρόκαρδος· ἐσὲς τὸ φυσικὸν σας κατώτερη ν' ἀρχίστε (11) ἀπὸ τὴν δυνάμει σας, καὶ τῶν ἀποφασισμένων μῆτε πτὰ βέβαια νὰ μὴν ἐμπιστέβεστε, καὶ ἀπὸ τὰ δεινὰ ὑποτῆς νὰ μὴ φαντάζεστε πῶς θὰ βγεῖτε. Ἐπειτα ἄκοκνοι ἐκεῖνοι μπροστὰ σ' ἐσὲς, ἀργούς, καὶ ταξιδιώτες μπροστὰ σ' ἐσὲς καθιστικούς· γιατί θαρροῦντες πῶς μακριὰ κάτι ἴσως κερδίσουν, καὶ ἐσεῖς μὴ μένοντες πῶς ἴσως βλάψετε καὶ τὰ σημερνά. Καὶ σὰ νικοῦν, προχωροῦν ὅσο γίνεται περισσότερο· ὅσα νικηθοῦν, ποδίζουσιν ὅσο γίνεται λιγώτερον. Ἐπειτα τὴν ζωὴν τοὺς τὴν ἔχουν σὰν ὀλότεια ξένη ἡγία τὸ καλὸν τοῦ τόπου τοὺς· μὰ τὴν καρδίαν ἀφοσιωμένην ἐτοιμὴν στίς προσταγὰς τοῦ. Κι' ὅσα βάλουνε στὸ νοῦν (12) καὶ δὲν τὰ κυνηγῆσουν, δικὰ ντοὺς νομίζουσιν πῶς στερήθησαν· ὅσα κυνηγῆσουν καὶ κερδίσουν, θαρροῦντες λίγα πῶς κατορθώσαν ὡς πρὸς πτὰ κατόπι· καὶ ἂν πᾶς καμιά φορὰ ναθαγήσῃ ἡ ὁδοκίμη τοὺς (13), με καινούργιες ὀλπίδες ἀναπλη-

(11) πρᾶξαι. Γράφει ὑπάρξαι.

(12) ἐπινοήσαντες. Κι' ἐδῶ γράφει νοήσαντες.

(13) πείρα. Νομίζω πείρας.

(8) ὡς πᾶν. ἴσως ὡς πᾶν.

(9) ἐπινοῦσαι. Ἡ ἐπὶ σημαίνει «κατόπισ», καὶ εἶναι λοιπὸν ἀκατάλληλη. Γράφει νοήσαι.

(10) Τὰ λόγια καὶ ἔργα οὐδὲ τὰναγκαῖα ἐξεκείσθαι εἶναι ἕνα.